

pagarian després de sa mort», en el vallespirenc Bosch de la Trinxeria (Lena, 322); «En Joan Valent responia com aquell qui no se'n xautava», Caseponce (*Contes Vallespirencs*, 178). Jo també he sentit «me'n xauti pas» com 'poc se me'n dóna' a rossellonesos (nota de Formiguera de Capcir, 1960). També allà hi ha hagut per part d'algú el malentès: «que ja se burla del fret / y se'n xauta» 'poc se li'n dóna' sense negació (romanço anònim, *Vida del Pastor*, p. 7, degut a no se sap qui: devia ser ni se'n xauta i ho canviaria el publicador, el gavatx acatalanat Pere Vidal).

En el Rosselló s'ha usat també una variant *se jaltar* 'preocupar-se' (gloss. de *Cat. d. R.*), amb *j* deguda a una contaminació (pot ser la del fr. *jalous*=*gelós*, *engelosit*, o d'aquests mots catalans): *jaltában-se*, Saisset (*Passatems* 1891, p. 15=*Catal. d. R.*, 233, V. ací II, 611b14); «Els ossos te vull engrunar! / --- / Veurem, de nosaltres dos, / qui serà dessota o dessús!— / Caram! la pega s'escalfava: / lo nostre home poc se jaltava / d'anar-se fer crebar la pell» id., 53.

No sé si hagué també un poc d'aquell malentès, quan Ruyra posà *xautar* en boca de blanencs, en el sentit secundari de «aprofitar-se de quelcom en perjudici d'altri» (gloss. d'O. C., 308b): «Riuem, creieu-me, riuem: / no es xautarà des nostro parany en Llambregues», «no vui que ens reparun: es xautun des parany en nom de Déu; qui primer arriba, primer mol: és de bon jus; però no vui que s'engreixun rient a ses nostres costes» (*La Parada*, 52, 33). *Enxautar-se*. *Jautar-se*. També hi ha qui diu *xauxar-se*, segons sembla (Pir., *DAg.*), on hi ha modificació expressiva (o contaminació de *xauxa*, *xauxinar* etc.). Però *xauxa* (c. 1900, Bulbena, Vogel) —*pais de Xauxa*— més aviat que d'això prové de la regió peruana de *Xauxa* (avui pron. JAUJA, *DCEC/DECH*); en el P. Val. diuen *čáuča* (si bé alguns hi pronuncien *čeuča*) com m'informen Giner i Valor, 1956 (MGadea, *T. del Xè II*, 18).

1 A part de les dades que dono allà de les formes occitanes, veiem «*chaoutà-s*» en Dupleich (*Dict. Pat. de St. Gaudens*) amb l'equivalència «se soucier» explicada «on se soucie peu de ce dont on ne se met pas en peine».

Xau-xau, *xauxinar*, *xauxinejar*, *-ineig*, V. *xec* *Xa-va*, V. *xaval*

XAVACA, en castellà CHABACANO, on ja és del període clàssic, pre-clàssic i americà, i per tant és probable que del castellà sigui imitat en la nostra llengua; origen incert. □ 1.^a doc.: *čabacanet*, 1736, CRos.

«Aquest soneto tenia yo molt ha treballat, que'l fiu només per probar com eixiria, puix és ben difícil, y encara que *jabacanet* per a posar-lo assí ho està --- per no entretindre'm l'estampí així com és», CRos (*Adages*, p. 31). Per a una cita de l'ús comú cat. (MrnVayreda), veg. v, 488b5. El *DAg.*: «*xavacà* (Val.) castellanisme, *chabacano*». «*Javacà*: *chabacano*», Sanelo (91bis2v), que essent xativí podia constar-li la *-v*. El *Dicc.* de MGadea posa en supl. (p. 1944) *javacà* amb remissió a *jabacà*. Sembla que a Mall. es pronun-

cia amb *-v*, car així ens ho diu *AlcM* donant cita de *L'Ignorància*: «el fa ridícul y *xavacà*». També amb *-v* en els *DFgra.* i *Amen*.

Però aquests diccs. el donen amb una variant terminal que crida l'atenció: «*xavagà*: grosser, falto de simetria, de cortesia». Si aquesta variant és autèntica i arrelada, podria tornar a ampliar els dubtes que ja exposo en el *DCEC/DECH* sobre l'etim. del mot castellà. Car no fóra inconcebible que fos derivat de l'ar. *šábaka* 'xarxa, xàvega', havent passat, en les terres cat. i cast. de fort substitut aràbic, amb doble variant en *-k* (com en àrab) i en *-g* (com *xàvega*), i amb un sentit com 'arreglat en massa, trivial'. Però *AlcM* no confirma l'existència d'aquesta variant mall.; i el duplicat *cb-/x-* en la inicial, exigiria manlleu en un lloc o altre; d'altra banda la genuïna i abundosa doc. castellana des de mj. S. XVI, fa creure tanmateix que en cat. és manllevat del cast., i per tant fa dubtar molt del valor indiciari que pugui tenir la variant dels *DFgra.* i *Amen*.

Com es detalla i documenta en l'article del *DCEC/DECH*, el cast. *chabacano* apareix primer com a adj. de qualsevol fruita insípida (Acosta, 1590; Quiñones de B., cap a 1630); després, en particular, a Mèxic [1789], substantivat com a denominació dels albercocs; i també com a epítet d'una mena grossera de prunes (*ciruelas porcales*, 1611); avui això encara a l'Aragó (Pardo Asso).

DERIV.: *Xavacanada*. *Xavacaneria*. *Xabana* b.-emp., encreuament de *xavacana* amb *tarambana*; *xabanuda* (*AlcM*).

XAVAL, del gitano *čavále*, vocatiu masculí plural de *čavó* 'fill, noi'. □ 1.^a doc.: Lab. 1864 «xicot».

«A l'hostal --- l'hostaleta i les minyons van i vénen ---; un *xaval* aclofat dintre un cove d'userdà ho espia tot amb ulls esparvillats ---», «mirant-ho el *xaval* ---», Ruyra, 1903, *Mar. y Bosc.* (=P. de Rosa I, 104.8, 105.11f.). En l'*Idilli d'en Temme* anomena *xaval* el valent i pobre noi pescador que lluita amb una morena, i quasi mor víctima d'un pop gegant, per rescatar el rest de perles perdudes per una rica senyoreta (P. de Rosa, 1920, 215-225). També l'usaren Pons i Mass.; i, en diminutiu, Massó Torr. i AMAlcover: «un *xabalet* de Capdepera ---», «el *xabalet* ---» (*BDLC* x, 86, 497, amb una *-b-* que no fa estrany en un mot d'origen gitano), escriptors que no usarien termes estrictament baixos; diferència de to, amb el mot castellà, ben comprensible perquè els vells gitans catalans han estat sempre gent més treballadora i decent (en maneres, ja que no en comerç) que l'esparracada i gandula gitana castellana i andalusa. Sens dubte també en català poden tenir ús argòtic *xaval* i *xival* (*BDC* VII, 66; VI, 51).

No hi ha, doncs, cap raó per suposar, amb *AlcM*, que el vàgim pendre del cast., on CHABAL no és mot més antic (no consta fins a 1859), ni més, sinó menys, acceptat. Encara hi ha menys raó per dubtar de l'origen gitano (els xavals d'hostal ho eren prou sovint, i per aquí degué estendre's el mot), i fer cas de l'etimol-